

A ilə qurmaq iki fərqli nəslin bir-ləşməsi, tanış olması, qohumluq bağları ilə bir-birinə bağlanması deməkdir. Bir boşanma hədisəsi ilə bir neçə nəfər zərər çəkir, çox sayıda mənfi ve xoşagelməz nəticələr baş verir. Boşanma, ailə problemləri və çətinlikləri çərçivəsində ən son atılan addimdır. Təessüf ki, çox zaman atılan ən birinci addim olur. Boşanan tərəflər adətən bir-birinə düşmən kəsilir, ana bir da-ha uşağı göstərməyəcəyini, ata isə aliment verməmək barədə fikirlər səsləndirir. Bir sözə ayrılan cütlük-lər bir-birlərinə nədəsa ittiham edir. Bu hal onu göstərir ki, boşanma mədəniyyəti deyilən mədəniyyət forması var. Azərbaycanda və dünyada boşanma mədəniyyəti necadır?

Son 20 ildə Azərbaycanda boşanmaların sayı xeyli artıb. 1991, 2017, 2018 və 2020-ci illərdə 1000 nəfərə 1,5 boşanma, 1992, 2013, 2014 və 2015-ci illərdə 1,3 boşanma, 1993, 2006, 2008 və 2009-cu illərdə 0,9 boşanma, 1994, 1997, 2003 və 2004-cü illərdə 0,8 boşanma, 1995, 1996, 1998, 2000, 2001 və 2002-ci illərdə 0,7 boşanma, 1999-cu il-də 0,6 boşanma, 2005-ci ildə 1,1 boşanma, 2007 və 2010-cu illərdə 1 boşanma, 2011 və 2012-ci illərdə 1,2 boşanma, 2016-ci ildə 1,4 boşanma, 2019 və 2021-ci illərdə 1,7 boşanma, 2022-ci ildə 1,6 boşanma, 2023 və 2024-cü illərdə 2,1 boşanma sənədləşib. Rəsmi statistikaya görə, 2025-ci ilin ilk ayində Azərbaycanda hər 1000 nəfərə 5,4 nikah, 2,1 boşanma düşüb. Mütəxəssislər bildirir ki, boşanmaların səbəbləri arasında əsas yeri məisət zorakılığı tutur.

Həmçinin maddi durumun yetersizliyi, sonsuzluq, narkotik aludəciliyi və s. əsas səbəblər sırasındadır.

Lakin təkcə Azərbaycanda deyil, hazırda dünyadanın ən inkişaf etmiş ölkələrində də boşanmaların sayı artan sıra ilə yüksəlir. Məsələn, statistikaya görə, Macarıstanda bağlanmış nikahların 67 faizi boşanma ilə neticələnir. Bu ölkədə hər 10 kişidən biri boşanmış olur. Araşdırmalarından məlum olur ki, Macarıstanda boşamaların böyük əksəriyyətinin səbəbi çox sadə, hətta bizim üçün mənasız hesab edilən problemlərdən baş verir.

Portuqaliyada da boşanmaların sayı 68 faizdir. Statistikaya görə hər gün ölkədə azı 70 ailə boşanır. Çexiyada isə boşanma nisbəti 66 faiz olub. İsveçdə isə boşanma nisbəti 47 faizdir. Araşdırmağa görə bu ölkədə dərhal çox qadınlar boşanmaya müraciət edir. Belçika boşanma məsələsində bir çox ölkə-

Azərbaycanda və dünyada boşanma mədəniyyəti necadır?

NECƏDIR?

canda isə çox nadir hallarda sivil yolla boşanma baş tutur.

Adətən cütlükler qarşılıqlı ittihamlar, qalmaqlaşdırma ilə boşanır və çox zaman bu qalmaqlaşdırma boşanmadan sonra da davam edir, bəzən isə faciələrlə neticələnir. Bununla bağlı tez-tez mətbuatda, mediada "Keçmiş ər arvadını öldürdü", "Keçmiş arvadını vəhşicəsi-nə döydü" və s. kimi xəbərlərə rast gəlir. Məlum olur ki, azerbaycanlı kişilərin böyük əksəriyyəti rəsmən öz arvadından boşansa belə, onu öz mülkiyyəti hesab edir, daimi nəzarətdə saxlayır, hər bir işinə, hətta geyimine və digər məsələlərə müdaxile etməyə çalışır. Bəzən illərlə boşandığı keçmiş arvadını kiminləse münasibətdə olduğunu biləndə onu öldürür və ya ağır xəsarətlər yetirir. Bəs Azərbaycanda dünya ölkələrində olduğunu kimi niyə boşanma mədəniyyəti yoxdur? SIA mövzu ilə araşdırma aparır.

Sosial və mənəvi məsələlər üzrə ekspert Ramal Əliyev: "Ailə qurmaq, evlilik insan həyatının ən vacib mərhələlərindən biridir. İslama evlilik, kişi və qadının bir araya gelib ailə qurması, uşaqlar dünyaya gətirməsi, cəmiyyətin davam etmesi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu, Allahın istədiyi bir düzəndir. Lakin, hər evlilik uğurlu olmur, bəzən müxtəlif səbəblərdən dolayı evliliklər başa çatır və boşanma həyata keçirilir.

İslamda evlilik, ailə qurulması çox qymətli bir əməl olaraq qəbul edilir. Peyğəmbərimiz (s.a.v) evliliyi təşviq etmiş və bu sahədə müxtəlif hədisələrdə əhəmiyyətli mesajlar vermişdir. Lakin, boşanma İslama mütləq olaraq haram sayılmasa da, Allahın ən xoşlamadığı bir əməl olaraq xarakterizə edilmişdir. Hədislərdə bildirilir ki, Allah boşanmanı sevməz, amma boşanma bəzi hallarda zərur-

ret halına gələndə icazə verilir. Boşanmaların müxtəlif səbəbləri olur, ailə üzvləri arasında ciddi anlaşılmazlıq, qarşılıqlı hörməti itirmək, ağır sosial durum, xəyanət və digər ağır səbəblər göstərilə bilər.

Boşanmanın hüquqi tərəfi də çox vacibdir. İslama evlilik müqaviləsi, dini kəbin adı altında, kişi və qadın arasında bağlanır. Lakin bu müqavilənin hüquqi bir əsası yoxdur. Bununla yanaşı, cəmiyyətimizdə bəzən insanlar dini kəbini bağlamağa önem versələr də, rəsmi nigahi gözardı edirlər. Bu isə boşanma zamanı hüquqi məsələlərin qarşılıqlı səbəb ola bilər. Rəsmi nikah bağlanmasıdır, tərəflərin mülki hüquqları, miras məsələləri, əmlak bölüşdürülməsi və digər hüquqi məsələlər əngellər töredir.

Rəsmi nikah, boşanma zamanı hər iki tərəfin hüquqlarını qoruyur və ədalətli mülkiyyət bölüşdürülməsini təmin edir. Bu səbəbdən, gənclər evlənməzdən əvvəl dini kəbinə yanaşı, rəsmi nikah da bağlanmalıdır. Boşanmanın etik tərəfi isə daha mürəkkəb bir məsələdir. Cəmiyyətdə boşanma hallarında, xüsusən də insanlar arasında qarşılıqlı ittihamlar və böhtanlar çox yayğındır.

Qadın kişini xəyanət etməkdə, kişi isə qadını narkomaniya və ya digər ciddi günahlarda ittiham edir. Bu, əksər hallarda, boşanmanın etik prinsiplərinə riayət edilməməsindən qaynaqlanır. Boşanma zamanı tərəflər bir-birlərinə sübutsuz ittihamlar yönəldərək, hər biri öz mövqeyini gücləndirməyə çalışır. Bu, yalnız ailə üzvləri arasındaki münasibətləri daha da gərginləşdirir və daha böyük sosial problemlərə yol açır. Boşanma etikası, hər iki tərəfin hörmətinə, dürüstlüğünə və qarşılıqlı anlaşmasına əsaslanmalıdır. Hər iki tərəf münaqışlarını sülh yolu ilə həll etməyə çalışmalı, qarşısı tərəfi alçaltmaqdan çəkinməlidir. Etik bir boşanma prosesində, hər iki tərəf bir-birini leyaqətlə qəbul edər və nəticədə, cəmiyyətə olan təsir en aza enmiş olar.

Evlilik və boşanma məsələləri həm dini, hüquqi, həm də etik baxımdan çox önemlidir. İslama evliliyə böyük əhəmiyyət verilsə də, bəzi hallarda boşanma zəruri olur. Lakin boşanmanın heç bir zaman cəmiyyətin və tərəflərin faydasına olmadığını unutmaq olmaz. Evlilikdən əvvəl dini və rəsmi nikah bağlamaq, boşanma zamanı isə hər iki tərəfin hüquqlarını qorumaq və etik prinsipləri riayət etmək, sağlam bir cəmiyyətin yaranmasında əhəmiyyətli bir rol oynayır. Bu səbəbdən, cəmiyyətimizdə boşanma məsələlərinə daha ciddi yanaşılmalı, hər iki tərəf arasında ədalət və qarşılıqlı hörmət təmin edilməlidir.

Uşaq, yeniyetmə və yetkin psixoloqu Nigar Ağabəyirova: "Boşanma iki nəfərin, yeni, qadın və kişinin arasında olmasına baxmayıraq, reallıqda belə olmur. Boşanma qərarına boşanma istəyən hər iki tərəfin ana-atası, övladları müdaxilə edir. Boşanma prosesi təbii olaraq hər iki tərəfin psixologiyasına mənfi təsirini göstərir. Çünkü bu proses özü də insanın öz dünyasında yasdır.

Iştər-istəməz boşanma prosesi kişi və qadının yaxınlarını, xüsusiylə də övladlarını məsus olur. Ayrılan insanların bir-birinə nüfreti, qınağı ola bilir. Sağlam şəkilde boşanma bizişin mentalitetdə az hallarda olur. Çünkü boşanın qadını da, kişini qıyanan çox olur. Xüsusiylə də, qadın qısanılır.

Boşandıqdan sonra bəzən qadın və ya kişi övladlarını qarşı tərəfə göstərməməklə içindəki hırsını çıxarmağa çalışır. Ancaq unutmamalıq ki, uşaqların bu prosesdə günahı yoxdur. Uşaqların gözündə onlar boşanın insanlar deyil, çox sevdikləri ana və atadır. Ümumiyyətlə, çox yaxşı olar ki, insan boşanma qərarını hirsliyən deyil, yaxşı düşünenrək, müdaxilələrə imkan verməyərək özü versin".

Söyülu Ağazadə

ləri üstələyir. Bu ölkədə boşanma nisbəti 71 faizdir və artıq belçikalılar üçün boşanma adiləşib, heç də dramatik qəbul edilmir. ABŞ-da isə boşanma nisbəti 53, Rusiyada 51 faizdir. Məlumatə görə Rusiyada boşanmaların səbəbləri yaşayış yerinin olmaması, alkogolizm və digər məsələlərdir.

Göründüyü kimi, dünyadanın ən inkişaf ölkələrində belə boşanma məsəlesi artıq adiləşib. Lakin Azərbaycandan fərqli olaraq adı çəkilən bu ölkələrdə boşanma mədəniyyəti var. Yəni, tərəflər artıq bir yerde yaşamağın mümkün olmadığını qərarlaşdırıb, məhkəməyə müraciət edir, sivil yolla boşanmağa çalışır və çox zaman buna nail olur. Azərbay-